

חג הסכות
גליון ה

מפתח

- 3.....פתח דבר
- 5.....אתרוג שהשאלו חבירו ע"מ לצאת בו
- 12.....שיטת רבינו הזקן בסידורו
- 13.....הברכה על ... "אתרוג של הרבי"

קובץ משיח וגאולה

מספר הפאקס למשלוח הערות: 756-2919 (718)

או ע"פ הכתובת:

מערכת "יגדיל תורה" - 770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.

ב"ה

פתח דבר

בתודה לה' מגישים אנו בזה את הגליון החמישי של הקובץ "משיח וגאולה", ושמחנו לראות כי ארבעת הגליונות הראשונים של הקובץ, נתקבלו באהבה ואהדה רבה בחוגים רחבים ביותר.

נתבררו בהם כמה סוגיות חמורות בנושא משיח וגאולה, על פי עיון עמוק בשיחות ומאמרים של הרבי, על ידי גדולי המשפיעים, הרבנים והמחברים שבעדת חב"ד.

* * *

הנדפס בגליון זה התפרסם כבר בקובץ הערות וביאורים גליון תשכט (ב' אייר תשנ"ז), ונדפס כאן מחדש, על מנת לזרז קודם מעשה, להסיר תקלה מאנ"ש והתמימים המסתופפים בשכונתינו.

והקשר שיש לנושא הזה עם "משיח וגאולה"; כיון שהנהגה תמוהה ומשוללת יסוד זו בנויה על שיטה קיצונית ומסולפת בנושא "משיח וגאולה":

כמה מאנ"ש רצו לברך על אתרוגו של הרבי, כמו בשנים בתיקונם, ומצאו עצה, שאחד קנה אתרוג והקדישו לרבי, ואח"כ בירכו עליו כמה מאנ"ש.

ועירערו ע"ז בכמה פרטים, ואחד מהם, שחסר בזה נתינת ה"מתנה על מנת להחזיר", ולא יצאו י"ח ביום הראשון של חג.

השיבו הקיצונים שבהם, שרבינו נשיאינו חי וקיים, ובודאי מזכה לכל אחד מהמברכים במתנה ע"מ להחזיר.

והמתונים יותר השיבו, שנעשה כאילו אומר זה שקנה, שהוא מקנה לכל אחד מהמברכים במתנה ע"מ להחזיר.

שני התירוצים האלו גם יחד אינם לפי ההלכה; ואם מישוהו נכשל
ובירך על אתרוג כזה, מחויב הוא לקבל אח"כ עוד אתרוג ב"מתנה
ע"מ להחזיר" ולנענעו בלי ברכה; שכן הוא לפענ"ד לשיטת רבינו
הזקן ורבינו ה"צמח צדק", ואפשר שכן הוא לפי דעת כל הפוסקים,
כדלקמן בארוכה.

י"ג תשרי, ה'תשנ"ח
ברוקלין, נ. י.

המערכת

אתרוג שהשאלו חבירו ע"מ לצאת בו

הרב שלום דובער לויץ

בשו"ע אדה"ז חאו"ח סי' יד סעי' ו':

השואל מחבירו טלית מצוייצת חייב לברך עליו מיד משום דאדעתא דהכי השאלו לו שיברך עליו, וכיון שא"א שיברך ברכה המחוייבת על טלית שאולה אנו סהדי דנתכוין המשאל בלשון המועיל, ואם א"א לו לברך עליו אא"כ היא שלו הרי היא שלו במתנה על מנת להחזיר.

לכאורה יש ללמוד מכאן דעת רבינו הזקן גם לענין ד' מינים השאולים ביום ראשון של חג, דמה"ט גם השואל מחבירו ד' מינים יכול לברך עליהם, ואף שאין מברכין על ד' מינים השאולים ביום ראשון של חג מ"מ אנו סהדי דנתכוין המשאל בלשון המועיל, ואם א"א לו לברך עליהם אא"כ הם שלו הם היא שלו במתנה על מנת להחזיר.

וכן גם אם אמר בעל הד' מינים בשאר הלשונות שאינם מועילים בד' מינים, אמרינן דאנו סהדי דנתכוין הנותן בלשון המועיל.

דינים אלו מקומם בשו"ע סי' תרנ"ח, וסימנים אלו חסרים בשו"ע רבינו הזקן, אכן ממה שכתב כאן גבי ציצית יש ללמוד לכאורה שכן הוא גם גבי ד' מינים, דמאי בינייהו.

מ"מ דבר זה צריך תלמוד ועיון גדול, ובהקדים:

הלכה זו שכתב רבינו לגבי ציצית מבוארת בשו"ע המחבר ס"ג:

שאלה כשהיא מצוייצת מברך עליה מיד.

אמנם לגבי ד' מינים כתב המחבר בסי' תרנ"ח ס"ג:

אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאלו דבעינן לכם משלכם, ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא דהוי כמו שאול.

ומקשה על זה הט"ז כאן בהל' ציצית סק"ה:

קשה לי למה פסלי' ביום א' דסוכות ליטול לולב השאול מחבירו משום דבעי' לכם אמאי לא נימא כיון שידוע שא"א לו לצאת י"ח אא"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו ודאי נתכוין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאי' בפ"ק דקדושין דף ו', וע"כ לומר כיון שאמר ל' שאלה אמרי' דלא נתכוין לשום מתנה, ומ"ש משואל טלית מצוייצת דכתב הרא"ש לעיל בס"ג דחייב לברך דאמרי' שנתכוין בענין שיהי' שלו במתנה ע"מ להחזיר. וכן קשה ממ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת וז"ל וכן המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אנון סהדי שדעתו ליתנו בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתה דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוש בו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל ל' שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל, והיינו כמ"ש כאן בציצית, קשה משאול בי"ט דפסול אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש.

והאריך להקשות על הרא"ש, שהוא מקורו של ההלכה הזו שיכול לברך על טלית שאולה, ומסיק:

ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והנמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך על טלית שאולה מצוייצת כדברי רש"ל וכ"ש אם נוטל אותו שלא מדעת חבירו כנ"ל.

מ"מ פסק רבינו הזקן בשו"ע שלו כפסק הרא"ש שיכולים לברך על טלית השאול ואפי' אם נוטל שלא מדעת חבירו, ובקשר לקושיות הט"ז כותב בסוף הקונטרס אחרון סק"ג (הב'):

מ"ש הט"ז והאריך הרבה להקשות על הרא"ש לק"מ, עמ"א סימן זה סק"ח וסימן תרנ"ח סק"ג ודו"ק היטיב.

כאשר רבינו הזקן כותב בקונטרס אחרון "ודו"ק היטיב" ברור אשר דבר זה אינו מפורש במ"א ודורש עיון גדול ביותר. אך מ"מ אי אפשר ליפטר מלנסות בזה, שהרי בלא"ה לא ידענו דעת רבינו הזקן

בהלכת ד' מינים אם יכולים לצאת ביום הראשון של חג, כאשר הוא נותן לו בלשון שאלה, או בלשון אחר שאינו מועיל; והרי הלכות אלו חסרות בשו"ע רבינו הזקן.

ע"כ נביא בזה את דברי המ"א כאן סק"ח ובסי' תרנ"ח סק"ג, נראה איך בזה יתורצו קושיות הט"ז, ואז נברר דעת רבינו הזקן גבי ד' מינים ביום הראשון של חג:

כששאלו בדעת ה"ל כאלו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר וכמ"ש הרא"ש, וה"ה בלולב אם השאילו לצאת בו יוצא, וכמ"ש בא"ע סי' כ"ח סי"ט.

הרי חלק בפשיטות על פסק הטוש"ע בהל' לולב ופסק דאף שם אם השאילו לצאת בו יוצא, כמו הכא גבי ציצית וכמו גבי קידושין, ולא ביאר שום טעם לפסק הטוש"ע שמחלק בין ציצית דמועיל ללולב שאינו מועיל.

[ומ"ש רבינו הזקן שע"פ דברי המ"א כאן מתורצת קושיית הט"ז, הכוונה לקושי' השני' של הט"ז, גבי נוטל טלית חבירו שלא מדעתו, ואכ"מ].

את קושיית הט"ז הנזכרת כותב המ"א בסי' תרנ"ח סק"ג (על מ"ש בשו"ע שם: אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאילו):

צ"ע דבאה"ע סי' כ"ח סי"ט כתב דהשואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודשת דמסתמא אדעתא דהכי נתנו לו שיהא במתנה ע"מ להחזיר, וכ"כ לעיל סי' י"ד, וא"כ ה"נ נימא הכי. וי"ל דהתם מיירי באינו יודע מ"ה לא הוי גזל דאנן סהדי דאלו ידע הוי מקנה לו במתנה אבל הכא בעי' לכם שלכם.

אלו הם דברי המ"א, שהם קשים להבנה, וכמה נושאי כלי השו"ע דנים בדבריו, ויש שרוצים לשנות גירסת דברי המ"א. ונקודת דברי המפרשים הוא (ראה יד אפרים, מחצית השקל), דעיקר החילוק הוא בין קידושין דסגי שאינו גזל לד' מינים דבענין לכם.

[וראה גם שו"ת צ"צ חאה"ע סי' צח אות ה, שמבאר את החילוק שבין קידושין לד' מינים (ושם אות ט ביאר בדרך זו את דברי המ"א):

נלע"ד שיש לחלק בין אתרוג לטבעת קדושין, דהשאלו כדי לקדש בו עדיף טובא מהשאלו אתרוג, דהתם י"ל שלא נתכוין כלל למתנה אלא דבאנו להוכיח דהא אין יוצאין בו וע"ז לא סמכינן לסתור דברים המפורשים בהדיא דבשאלה יהיב ליה, משא"כ הכא אף שאמר לשון שאלה, הרי עכ"פ השאלו ע"ד שהוא יתנו להאשה כדרך המקדש אשה, וקדושין ידוע לכל שהוא דרך מתנה, א"כ הרי השאלו על דעת שהוא יוכל ליתנו במתנה א"כ אין לך מתנה ע"מ להחזיר מפורשת מזו, ומה שאמר לשון שאלה היינו משום דלא נתנו לו לחלוטין כ"א שיחירנו לו אח"כ לכן קורא זה שאלה ... משא"כ בהשאלו אתרוג וציצית שאין כאן רק שאלה לו לבד ולא שהוא יתננה לאחר דרך נתינה, י"ל דמפרשי' דהוי שאלה לבד כפשוטו].

אמנם דבריו צריכים ביאור: כמו הט"ז כך גם המ"א שואל א) מדין קידושין ב) מדין ציצית, ובתירוצו מחלק רק בין קידושין לד' מינים, ואינו כותב שום חילוק בין ציצית לד' מינים.

וגם בדברי הצ"צ הנזכרים תפס בפשיטות שלפי החילוק הזה אין הפרש בין ד' מינים לציצית דבשניהם לא מועיל, ומה א"כ תירץ המ"א לקושייתו וקושיית הט"ז, מהו ההפרש בין ציצית שבו נפסק בשו"ע שאמרינן ב"י כאילו אמר מתנה ע"מ להחזיר לבין ד' מינים שבו נפסק בשו"ע דלא אמרינן ב"י כאילו אמר מתנה ע"מ להחזיר.

אח"כ מביא המ"א שם רא"י שבכל אופן סובר הרא"ש שמועיל ל' שאלה מטעם הנ"ל, ומסיים: "וה"ה באתרוג אם השאלו לצאת בו ה"ל כאלו נתנו לו במתנה ע"ש, וכמ"ש לעיל סי' י"ד ס"ג".

כלומר שלמרות דברי השלחן ערוך בהל' לולב דאינו יוצא בלולב של חבירו שהשאלו, מ"מ יש להוכיח מהרא"ש שגם דין לולב דומה לדין קידושין ולדין ציצית דלעיל סי' י"ד ס"ג, שאמרינן גם ב"י כאילו אמר מתנה ע"מ להחזיר.

ועפ"ז פסק המ"א גם בסי' תרמ"ט ס"ב, גבי מ"ש בשו"ע "וכן שאול ביום ראשון [אין יוצאים בו י"ח] משום דבעינן לכם", כותב ע"ז המ"א סק"ט: "עסי' י"ד ס"ד כ"ש כשהשאלו לצאת", דכמו בציצית אמרינן כאילו אמר מתנה ע"מ להחזיר, אפי' אם לא השאלו

בפירוש כדי לצאת, כ"ש בד' מינים ביום ראשון של חג כשהשאלו כדי לצאת י"ח.

וא"כ עדיין אינו ברור לנו מהי כוונת רבינו הזקן בקונטרס אחרון, שקושיות הט"ז "לא קשה מידי עי' מ"א ... סימן תרנ"ח סק"ג ודו"ק היטיב". וכי היכן מצינו בדברי המ"א ישוב לקושיית הט"ז הנ"ל המקשה.

אמנם באמת באים דברים אלו שכתב רבנו הזקן בהמשך לתחלת דבריו שבקונטרס אחרון הנ"ל:

הנה על דין זה דצריך לברך מיד כששאלה מצוייצת יש ב' טעמים, הא' נתבאר ברא"ש פרק ח' דחולין משום דאדעתא דהכי כו' והוי כאלו נתן לו במתנה כו' (וכמ"ש בפנים סעיף ג') ולפ"ז משמע דאם לא השאילה לו אדעתא שיברך עליה אין צריך לברך וכ"פ הט"ז והמ"א סק"ח. הטעם הב' נתבאר ברא"ש הלכות ציצית דלא פטרו טלית שאולה אלא מלהטיל בה ציצית אבל אם שאלה מצוייצת חייב לברך עליה מיד נדהתם אכתי לא נחית עדיין הרא"ש ז"ל לסברא זו דאדעתא כו', ולפ"ז אפי' לא השאילה לו אדעתא שיברך עליה אפ"ה חייב לברך. וכן כתב במע"מ פ"ח דחולין שדברי הרא"ש הם סותרים למה שכתב בה' ציצית. וכ"ז הטור שלא הזכיר כלל טעמא דאדעתא כו'. וכ"כ בא"ז בשם הרוקח. ולענין הלכה כבר נתבאר שדעת הט"ז והמ"א לפסוק כטעם הראשון ... לפמש"ל האחרונים לפסוק כטעם הא' דאדעתא כו' א"כ הכל תלוי בדעת המשאל וכו' שנתבאר בפנים.

למדנו מכאן, אשר הטור וש"ע שלא הזכירו כלל טעמא דאדעתא, סבירא להו כטעם הב' המבואר ברא"ש הל' ציצית דלא פטרו טלית שאולה אלא מלהטיל בה ציצית אבל אם שאלה מצוייצת חייב לברך עליה מיד. ולכן פסקו בפשיטות (א) דהיינו אפי' כשנטל טלית חבירו שלא מדעתו. (ב) כיון שטעם זה אינו שייך בד' מינים לכן פסקו בפשיטות בד' מינים שאין יוצאים בטלית שאולה, ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי ככתחלה לא יצא דהוי כמו שאול, ולא סבירא להו טעמא דאדעתא כו'.

אמנם הט"ז ומ"א פסקו כטעם הא' שברא"ש פ"ח דחולין משום דאדעתא דהכי, לכן כתבו שאין טעם לחלק בין ציצית לד' מינים.

עתה נשתדל לבאר את דברי המ"א בסי' תרנ"ח, שכנ"ל נכתבו בקיצור רב, וקשים להבנה.

עיקר קושייתו היא ממ"ש הרא"ש גבי קידושין, והובא גם בטוש"ע אהע"ז סי' כח סי"ט:

השואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודשת, ואם לאו הרי הוא ספק מקודשת.

והיינו כמ"ש הרא"ש בפ"ק דקידושין ס"כ:

דכיון שהשאל לך אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתנו לו באותו לשון שיועיל לענין קידושין שתהא האשה מקודשת בו כי אדעתא דהכי מסר לידו הטבעת ואם לא יועיל בלשון שאלה יהיה בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה על מנת להחזיר והוא מקודשת, ויקנהו מן האשה ויחזירנה לו.

הרי רואים שגם הטוש"ע ס"ל הטעם דאדעתא כו', וא"כ צ"ל דגם מה שפסקו גבי ציצית שיכול לברך הוא מטעם דאדעתא כו', וא"כ קשה למה גבי ד' מינים פסקו שאם השאלו אינו יוצא י"ח ביום הראשון.

ובפרט שגם דברי הטוש"ע גבי ד' מינים דלא מהני מקורם מדברי הרא"ש שכתב בסוכה פ"ד ס"ל:

אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול.

וא"כ קשה בזה בדברי הרא"ש והטוש"ע מהל' קידושין להל' ד' מינים.

ע"ז מיישב ומחלק בין קידושין לד' מינים, מטעמים המבוארים לעיל. ובזה מיושבת דעת הטוש"ע, שדוקא גבי קידושין ס"ל להו טעמא דאדעתא כו', וגבי ציצית מטעם דלא פטרו טלית שאולה אלא מלהטיל בה ציצית אבל אם שאלה מצוייצת חייב לברך עליה מיד, וגבי ד' מינים אין יוצאים י"ח בשאולה, ותו לא קשה מידי.

אח"כ מוכיח המ"א מדברי הרא"ש בפרק יש נוחלין דבכל אופן אמרינן טעמא דאדעתא כו', ואפי' גבי ד' מינים, כמו שבפ"ח דחולין ס"ל טעמא דאדעתא כו' גבי ציצית. ולכן פוסק כן המ"א, שלא כמשמעות הטוש"ע. וזהו שכותב המ"א:

אבל בפיי"נ משמע ברא"ש דאף כשידע יצא, וה"ה באתרוג אם השאילו לצאת בו ה"ל כאלו נתנו לו במתנה ע"ש, וכמ"ש לעיל סי' י"ד ס"ג.

בפ' יש נוחלין מוכיח הרא"ש את הדברים האלו מהגמרא שם (קלז, א):

דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריו לפלוני נטלו ראשון ויצא בו ... אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליה.

הרי מפורש בגמ' הטעם דאדעתא כו' גם גבי ד' מינים. אמנם מכאן אין ראי', שהרי סוכ"ס אמר בפירוש במתנה, והריעותא היא רק מה שאמר ואחריו לפלוני, שמזה נראה שהיא רק מתנה לזמן שאינה מתנה, וע"ז אומרים טעם דאדעתא כו', שכאילו אמר מתנה ע"מ שתתן אחריו לפלוני.

אמנם הרא"ש כותב ע"ז (שם סמ"ו):

מכאן הבאתי ראיה דהשואל טבעת כדי לקדש בו את האשה שהיא מקודשת כיון שאמר ליה שלקדש בו אשה הוא שואלו דעת המשאיל היתה שתהא קנויה לו באותו ענין שיועילו הקדושין ואם לא תועיל ללשון שאלה שתהא מתנה ע"מ להחזיר החפץ או דמיה.

וממה שהוכיח הרא"ש מדין אתרוג לדין שאלה בקידושין, רואים שאינו מחלק בטעם דאדעתא בין קידושין לד' מינים ובין ידע שאין קידושין בטבעת שאלה ללא ידע, דבכל האופנים אומרים האי טעמא דאדעתא כו'.

יוצא לנו א"כ שבדברי הרא"ש יש שני שיטות: א) שיטתו בהל' ציצית ובמס' סוכה גבי ד' מינים, דרק בקידושין אמרינן טעמא דאדעתא כו', וגבי ציצית אמרינן דבכל אופן חייב לברך ובר' מינים אינו יוצא י"ח בשאול. וכן פסקו הטוש"ע. ב) שיטתו בפ"ח דחולין

גבי ציצית ובפי"נ גבי אתרוג, דבכל אופן אמרינן טעמא דאדעתא כו',
וכן פסקו המ"א ורבינו הזקן.

אמנם הט"ז ס"ל דבציצית התירו לברך גם בטוש"ע מטעם
דאדעתא כו', וא"כ הקשה מדין ציצית לדין ד' מינים, ונשאר בקושיה,
וע"כ פסק דבשניהם יש ספק ברכות ושלא לברך על טלית שאולה.
וע"ז כותב רבינו הזקן דלא קשה מידי וכנ"ל.

שיטת רבינו הזקן בסידורו

כ"ז הוא פסק רבינו הזקן בשו"ע, שסמך בזה על המ"א. אמנם
בהל' ציצית שבסידור, שהוא בתרא כידוע, חשש לכתחלה לדעת
הט"ז, וכתב שם בסופו:

השואל טלית מחבירו יבקש ממנו שיתן לו במתנה ע"מ
להחזיר כדי שיוכל לברך עליה לדברי הכל כי מהיות כו'.

והיינו רק לכתחלה, כי בציצית יש גם הטעם השני (דלא פטרו
טלית שאולה אלא מלהטיל בה ציצית אבל אם שאלה מצוייצת חייב
לברך עליה מיד) והשלישי (דיכול לברך כמו הנשים כו').

ולכן אי אפשר לברר מכאן שיטת רבינו הזקן בד' מינים, אם גם
שם רק לכתחלה יבקש ממנו שיתן לו במתנה ע"מ להחזיר, כמו גבי
ציצית, או שמא שם גרע, ושם גם בדיעבד יש לחוש לדעת הט"ז
ולדעת הטוש"ע.

ויתירה מזו היא דעת הצמח צדק (שו"ת חאה"ע סי' צח-ק),
אשר בדומה לט"ז דלעיל גם הוא מרבה להקשות על שיטת הרא"ש
דאמרינן אדעתא כו', אפילו גבי קידושין, ומסיק (אות ט):

לכן יש לנהוג כמו שנוהגים פה שהשמש יש לו טבעת קדושין
של כסף ומוכרו להמקדש, ואחר הקדושין למחר חוזר השמש וקונה
אותו מהאשה המתקדשת.

וגבי ציצית ואתרוג כותב שם (אות ה):

וא"כ דברי המ"א הנ"ל דבהשאילו לצאת בו יוצא, יש להם פנים לשטת רשב"ם וסייעתו, וג"ז לא דמי ממש לשם, אבל לדברי הגמ"י והרי"ף וסייעתם ודאי דאינו יוצא.

ובאות ד שם:

דשא"ה גבי אתרוג שהזכיר ל' מתנה ממש, משא"כ הכא שאמר שאלה כנ"ל, וא"כ מהו הראי' ... ואדרבא משם מוכח דדוקא מדאמר ל' מתנה אמרי' דלמיפק יהבה, הא השאילו לא מהני.

וראה גם כף החיים ומשנה ברורה גבי ד' מינים בסי' תרנ"ח, שהביאו כמה פוסקים כדעת הט"ז, ומסיימים, דע"כ צריך לחזור וליטול בלי ברכה.

וכבר נתבאר לעיל שאין לנו הוכחה בדעת רבינו הזקן גבי ד' מינים, ועכ"פ לא עדיף ממה שכתב בסידור לגבי ציצית:

יבקש ממנו שיתן לו במתנה ע"מ להחזיר כדי שיוכל לברך עליה לדברי הכל.

ובס' המנהגים (עמ' 66) כותב, שאפי' בימי חול המועד:

כשנותנים הד' מינים לאחר לברך נכון לאמר בפירוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום הראשון (והוא תועלת לנותן ולמקבל).

ומציין לסי' תרנ"ח כנ"ל, ולחור"מ סרמ"א (שם ס"ו בהגהה מבואר שאפי' אמר ע"מ שתחזירהו לא הוי כאילו אמר ע"מ שתחזירהו לי) ולשד"ח מע' ד' מינים ס"ג סקי"ט שדן בזה.

הברכה על ... "אתרוג של הרבי"

מהנ"ל יש גם נפ"מ להלכה למעשה, מה שנהגו כמה מאנ"ש, שרצו לברך על אתרוגו של הרבי, כמו בשנים בתיקונם. מצאו עצה, שאחד קנה אתרוג והקדישו לרבי, ואח"כ בירכו עליו כמה מאנ"ש.

ועירערו ע"ז, שחסר בזה נתינת מתנה על מנת להחזיר, ולא יצאו י"ח ביום הראשון של חג. ואע"פ שיעקב לא מת ודוד מלך ישראל חי וקיים, מ"מ לפי ההלכה אין בהם דין קנין ובפרט מתנה ע"מ להחזיר.

והשיבו, שנעשה כאילו אומר זה שקנה, שהוא מקנה לכל אחד מהמברכים במתנה ע"מ להחזיר.

ולכאורה גם זה תלוי בהלכה הנזכרת, אם אומרים בד' מינים אנן סהדי דנתכוין המשאיל בלשון המועיל, היינו במתנה ע"מ להחזיר. וא"כ גם זה יהי' תלוי במחלוקת הפוסקים אם אומרים באופן נעשה כאומר לו.

אמנם באמת יש חילוק גדול בין ברכה על אתרוג שהשאילו לו לברכה על אתרוג של הרבי, כי במשאיל אתרוג מפרשים את דבריו שאמר בלשון שאלה, שכוונתו שאלה באופן המועיל, דהיינו מתנה ע"מ להחזיר. אמנם בנתינת האתרוג לרבי, מעולם לא אמר המקנה שום לשון שמשמעותו שהוא מקנה את האתרוג שלו לאנשים המברכים.

ויתירה מזו, הרי מדובר אפי' באלו שיש להם לולב שלהם ממש, ומ"מ מברכים דוקא על אתרוג זה כיון שהוא אתרוג של הרבי, הרי המעשה שלהם מוכיח שאינם קונים את האתרוג מבעליו במתנה ע"מ להחזיר.

ויותר יש לדמות זה לכאורה לדין מקדש אחרותו, דסבר שמואל (קידושין מו, ב) וכן ההלכה (טוש"ע חאה"ע ס"נ ס"ב), שאדם יודע שאין קידושין תופסין באחרותו וגמר ונתן לשם מתנה.

וכמו"כ יש לדמותו לדין המעריך פחות מבן חודש, דסבר ר"מ (ערכין ה, א), שאין אדם מוציא דבריו לבטלה יודע שאין ערכין לפחות מבן חודש וגמר ואמר לשם דמים.

וכן אמרינן גבי המקדיש מותר מעשה ידי אשתו ר"מ אומר הקדש (כתובות נח, ב), שאין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהן.

ובאמת אין הלכה בזה כר"מ (טוש"ע חאה"ע ספ"א ס"א), ואין אומרים להלכה הטעם דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

וטעם החילוק בין המקדש אחרותו שלהלכה אמרינן שגמר ונתן לשם מתנה, לדין אין אדם מוציא דבריו לבטלה שאין הלכה כר"מ, מבואר בשו"ת צמח צדק (חאה"ע"ז סי' צט אות א):

טעמא דשמואל הוא דכיון שהנתינה שנתן לה הוא בענין שיהי' שלה לגמרי ולא בעינן לאפוקי מלישניה בעיקר הענין, רק ממה שנתן בתורת קדושין, ואדם יודע שאין קדושין תופסין מש"ה ס"ל לשמואל דמקיימי' הענין באופן אחר שיהי' שלה בדרך מתנה ... א"כ אין זה שינוי דמעיקרא להכי איכוין ואזלינן בתר המעשה דנתן לטבוטין.

וא"כ בנידון דידן אשר מעולם לא אמר שום דיבור שמשמעותו היא מתנה לאלו המברכים, ואנו רוצים "להוסיף על הדיבור מה שלא אמר כלל" ו"בעינן לאפוקי מלישניה בעיקר הענין", בזה בודאי לא מהני.

ובאמת בנידון זה אפי' לדעת ר"מ אין אומרים נעשה כאומר, כמבואר בתוד"ה אלא (כתובות ע, ב), גבי המדיר את אשתו מליהנות לו, שבתחלה רוצה הגמ' לומר דאמרינן נעשה כאומר צאי מעשה ידיך במזונותיך, ומקשה ע"ז הגמ' ומתרצת דמיירי באומר צאי מעשה ידיך במזונותיך. שואל ע"ז התוס' אמאי לא אמרינן דהכא כר"מ, ומתריך: "דלא דמי, דודאי משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לנו לתקן דיבורו כמו התם דמקדיש מעשה ידיה ואמרי' דבעי למימר יקדשו ידיך לעושיהן דאינו אלא תיקון מלה בעלמא, אבל להוסיף על הדיבור מה שלא אמר כלל אין לנו להוסיף בשביל כך.

ובנידון דידן גרע מהנ"ל, כמבואר בשו"ת צמח צדק (חאהע"ז ח"ב סי' רצא אות ה): "בכל האומדנא, אף דמוכחא, היינו רק להוסיף דבר שאדעתא דהכי לא נתן, אבל אינו סתור לגמרי הדבר". וראה שם שמביא ע"ז כמה ראיות שבזה לא אמרינן נעשה כו', וכך גם בנידון דידן, שאומר מפורש שהוא מקדישו לרבי, אין אומרים נעשה כאילו אמר שאינו מקדישו לרבי אלא נותנו למברך במתנה ע"מ להחזיר.